

Цзеюй ЖЕНЬ,

orcid.org/0000-0003-2905-630X

*аспірант кафедри дизайну середовища
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) alexsoshinskiy@gmail.com*

Наталія ТРЕГУБ,

orcid.org/0000-0002-4021-2601

*кандидат архітектури,
доцент кафедри дизайну середовища
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) alexsoshinskiy@gmail.com*

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ КИТАЙСЬКОГО ЖИВОПИСУ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРНИХ ГРОМАДСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ПРОСТОРІВ

Метою статті є визначення поліфункціональної ролі китайського мистецтва живопису у формуванні художнього образу, тематичної атмосфери та загалом у створенні сучасного дизайну внутрішніх громадських культурних просторів. Методологія даного дослідження ґрунтується на мистецтвознавчому аналізі, на системному і комплексному підходах, які застосовуються в дослідженнях складно організованих систем, до яких слід віднести сучасні інтер'єри бібліотек, музеїв, художніх галерей, концертних залів, театрів, виставкових центрів тощо. В результаті проведеного дослідження були зроблені висновки щодо оцінки впливу китайського пейзажного мистецтва на формування сучасного соціального середовища, що використовується для громадського культурного обміну, навчання або розважальних заходів. Встановлено і охарактеризовано сталі закономірності композиційних рішень інтер'єрів: агреговане поєднання елементів у фізичному просторі, ансамблевий синтез та органічне злиття елементів у новітні форми з характерним дизайном. Наукова новизна роботи міститься у систематизації композиційних прийомів інтеграції традиційного пейзажного мистецтва в дизайн предметно-просторового середовища. Практична значущість роботи полягає у запровадженні висновків роботи у проектну діяльність сучасних дизайнерів середовища і здобувачів вищої освіти. Інтеграція китайського мистецтва живопису з культурним простором – це один з основних способів естетичного виховання суспільства в контексті просування відмінної традиційної китайської культури, засіб передачі специфічної інформації та канал для спілкування широкого загалу публіки, прояв видатної пропагандистської функції та прийом підвищення художніх і культурних атрибутів сучасних внутрішніх громадських культурних просторів.

Ключові слова: *китайське мистецтво живопису, громадський культурний простір.*

Zeyn REN,

orcid.org/0000-0003-2905-630X

*Graduate student at the Environment Design Department
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) alexsoshinskiy@gmail.com*

Natalia TREGUB,

orcid.org/0000-0002-4021-2601

*Ph.D. of Architecture, Associate Professor at the Environment Design Department
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) alexsoshinskiy@gmail.com*

THE POLYFUNCTIONALITY OF CHINESE PAINTING IN THE DESIGN OF INTERIOR PUBLIC CULTURAL SPACES

The purpose of the article is to determine the multifunctional role of the Chinese art of painting in the formation of the artistic image, the thematic atmosphere and, in general, in the creation of modern design of internal public cultural spaces. The methodology of this study is based on art analysis, on systemic and complex approaches that are used in the study of complex organized systems, which include modern interiors of libraries, museums, art galleries, concert halls, theaters, exhibition centers, etc. As a result of the research, conclusions were drawn regarding the assessment of the influence of

Chinese landscape art on the formation of a modern social environment used for public cultural exchange, education or entertainment events. Fixed regularities of interior compositional solutions have been established and characterized: aggregated combination of elements in physical space, ensemble synthesis and organic fusion of elements into new forms with characteristic design. The scientific novelty of the work is contained in the systematization of compositional methods of integration of traditional landscape art into the design of the subject-spatial environment. The practical significance of the work lies in the introduction of the conclusions of the work into the project activities of modern environment designers and higher education students. The integration of the Chinese art of painting with the cultural space is one of the main ways of aesthetic education of society in the context of the promotion of excellent traditional Chinese culture, a means of transmitting specific information and a channel for communication with the general public, a manifestation of an outstanding propaganda function and a reception of increasing the artistic and cultural attributes of modern internal public cultural spaces.

Key words: Chinese art of painting, public cultural space.

Постановка проблеми. Сучасні внутрішні громадські культурні простори – це місця у соціальному середовищі, що використовуються для громадського культурного обміну, навчання або розважальних заходів (бібліотеки, музеї, художні галереї, концертні зали, театри, виставкові центри тощо). Разом з прогресивним розвитком суспільства, естетичні та культурні вимоги людей до комфортного облаштування та одухотвореності сучасних внутрішніх громадських культурних просторів зростають, що обумовлює актуальність проблеми пошуку нових підходів та композиційних прийомів їх формоутворення. Китайський живопис, як невід’ємний атрибут традиційної китайської культури, виконує багатогранні функції у створенні відповідної обстановки, в естетичному вихованні та пропагандистській місії в сучасних внутрішніх культурних просторах. Досліджувана проблема пов’язана з важливими світовими антиглобалізаційними тенденціями збереження і сталості етнокультурної ідентичності та загальними професійними завданнями в галузі дизайну середовища. Дослідження виконувалось в рамках міжкафедральної науково-дослідної теми ХДАДМ «Сталий розвиток як вектор формування проектно-культури» (2022–2025), зареєстрованої в УКРІНТЕІ (держреєстрація № 0122U200902).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Матеріали історіографічного аналізу заявленої теми були класифіковані та визначні: дисертаційні дослідження китайських та іноземних авторів, що присвячені китайському стилю та тематиці настінних розписів у формуванні інтер’єру; наукові праці, в яких аналізуються авторські стилі в образотворчому мистецтві в цілому та в китайському декоративному живопису зокрема. В рамках теми даного дослідження були розглянуті також роботи, присвячені візуальному комунікаційному дизайну (Лінь Джаян, 2019), елементам застосування візуального комунікативного мистецтва (Лі Рубін, 2018), (Сяо І., 2021). Проблематика аналізу громадського культурного простору міської громади Тяньпін в Шанхаї на основі польового дослідження

та питання її реконструкції висвітлена в роботі групи авторів (Ван Ю., 2021), (Цзен Лі, Чжоу Хуйхуй, Гун Женг, 2020). Ван Мінь, досліджуючи систему розписів буддійського храмового комплексу печер Дуньхуану, розкрив питання історико-культурного контексту, типології, композиції, іконографічного канону та стилістичних характеристик донаторських портретів, як окремого циклу та жанру фрескового живопису, пов’язаного з китайською художньою традицією (Ван Мінь, 2021). Розробка проблеми визначення принципів синтезу традиційного китайського пейзажного мистецтва і дизайну предметно-просторового середовища була започаткована у публікаціях автора цієї статті (Жень Цзеюй, 2023) у співавторстві з науковим керівником (Трегуб, 2023). З огляду раніше виконаних досліджень впливає, що поставлена нами проблема синтезу китайського пейзажного живопису та дизайну інтер’єрних просторів була досліджена попередниками у більшості випадків фрагментарно, тому є актуальною.

Мета статті – визначення поліфункціональної ролі китайського мистецтва живопису, як важливого візуального елемента та носія емоцій, у формуванні художнього образу, тематичної атмосфери та створенні комфортної обстановки у сучасних внутрішніх громадських культурних просторах.

Виклад основного матеріалу. В рамках окресленої мети роботи була проаналізована багатоаспектна функціональна роль китайського живописного мистецтва у формуванні дизайну сучасних культурних просторів громадських будівель і виявлені наступні його функціональні цілі:

1. *Функція китайського мистецтва живопису у створенні обстановки в сучасних внутрішніх громадських культурних просторах та підвищенні їх візуальної естетики.* Візуальна естетика простору – це комплексний фактор, заснований на таких елементах, як об’ємно-планувальна структура, колір середовища та світлотінь. Китайське мистецтво живопису, з його сильною формальною красою та історичним контекстом, може ефективно підсилити дизайнерський задум та культурні

конотації простору при застосуванні у сучасних інтер'єрах громадського призначення, тим самим підвищуючи загальну візуальну естетику культурного простору. «Принципи єдності та варіативності форми є основними вимогами до візуальної естетики. Вони переважно проявляються у вирішенні відносин між візуальними об'єктами, які зазвичай стосуються відносин, що виходять за рамки самих візуальних об'єктів» (Лі Рубін, 2018).

Приєм «залишення порожнього місця» у китайському живопису володіє сильною формальною красою. Створюючи візуальні контрасти («більше та менше», «суцільне та порожнє»), художники підсилюють загальну тривимірність і глибину роботи. Завдяки унікальній мові живопису та естетичним почуттям, сформованим протягом тисячоліть, китайське мистецтво може ефективно підсилити культурні конотації та гуманістичну атмосферу простору. Наприклад, у «Залі сучасного центру культурного обміну» (Іл. 1), дизайнер вводить велику настінну пейзажну картину, функція якої – створення візуального акценту у просторі.

2. *Функція формування специфічної тематичної атмосфери в культурних просторах.* Тематична атмосфера – це основний концепт дизайну середовища. Вона надає провідні ідеї та стильові орієнтири для загального простору середовища. На формування теми у просторі впливають різні фактори: концепції дизайну, функціональні вимоги, культурні фони та декоративні елементи. «Дизайн тематичного простору середовища акцентує увагу на наданні певного тематичного концепту дизайну. Використання кольору, подання форми в моделюючому мистецтві та функція медіа-мови – все це важливі фактори, що відіграють вирішальну роль у формуванні тематичних ситуацій та емоційної атмосфери. Різні особливості, форми та вирази кольорів передають різні емоції. Характеристики кольору та його психологічна природа доповнюють соціальну культуру, резонуючи емоційно з аудиторією» (Лінь Джаян, 2019). Наприклад, у просторі музею дизайнерська тема може бути більш спрямованою до подання історії, освіти та культури. Предметне наповнення музейного простору включає твори мистецтва, історичні артефакти або культурні символи, що відповідають тематиці експозиції, створюючи специфічну атмосферу середовища. Широкий спектр тем китайського живопису може впливати на створення атмосфери загального простору середовища. Так, традиційні картини на тему квітів і птахів, з їхніми виразними комбінаціями кольорів і живо зображеними образами, можуть створити

середовище, наповнене відчуттями природи. Картини з людськими фігурами можуть відображати глибокі культурні конотації через зображення одягу, звичаїв етикету, образів персонажів та історичних подій. Окрім тематичних картин, можливо створювати різні типи тематичних просторів за допомогою кольорів, композицій та стильових елементів на картині. Наприклад, традиційні китайські картини тушью (в основному чорні, білі та сірі) мають певну витонченість і здатні створювати спокійну атмосферу середовища в сучасних внутрішніх громадських культурних просторах, таких як бібліотеки або виставкові зали. Наприклад, в «Інтер'єрі бібліотеки» (Іл. 2) дизайнер розмістив на стіні велику картину китайського пейзажу, яка резонує з іншими елементами, такими як кераміка та кімнатні рослини. Це приносить відчуття спокою користувачам, як з візуальної, так і з психологічної точки зору, створюючи елегантне середовище, що наповнено академічною атмосферою. «Мистецтво демонстрації виступає як засіб зв'язку між користувачами та загальним простором, виділяючи стилістичні характеристики внутрішнього простору через зовнішні форми» (Жень Цзеюй, 2023).

3. *Функція китайського живопису в сучасних внутрішніх громадських культурних просторах в контексті естетичної освіти.* Культурні простори, як середовище для культурного обміну серед широкої громадськості, надають міцну платформу для поширення та розвитку китайського живопису. Поєднання китайського живопису з сучасною внутрішньою громадською культурою може ефективно підвищити художні та культурні атрибути простору, наділяючи простір функціями естетичної освіти, тим самим покращуючи естетичні здібності широкої громадськості та поширюючи відмінну традиційну китайську культуру. Естетичні здібності є важливим засобом для широкої громадськості зрозуміти світ, відчути життя і навіть побудувати особисту ідентичність. Покращення естетичних здібностей може «спрямувати людей на розуміння, сприйняття та оцінку краси, покращити їхні здібності до оцінки мистецтва та естетичні рівні, тим самим вирощуючи інноваційне мислення та художні виразні здібності людей» (Жень Цзеюй, 2023). На прикладі «Інтер'єру громадської художньої галереї» (Іл. 3) видно, як професійний дизайнер закомпонував кілька шедеврів стародавнього китайського живопису та організував зони з інформацією для загального ознайомлення та оцінки громадськістю, що сприяє підвищенню художньої грамотності відвідувачів і збагачує в цілому культурне життя суспільства.

4. *Промоція відмінної традиційної китайської культури.* Традиційна культура є духовним символом та історичною пам'яттю країни та нації, яка глибоко впливає на формування концепції соціальних цінностей та направлення способу мислення і звичок життя широкої громадськості. У сучасному соціальному житті громадські культурні простори надають тривимірну та різноманітну платформу для поширення традиційної культури.

«Культурний простір містить певне гуманітарне значення, історичну пам'ять або соціальну функцію. Основні компоненти включають людей, простір, географічне середовище, зміст діяльності та представлення цінностей. Він має характеристики багатопластичності, історичної змінливості, семантичної відкритості, культурного накопичення та контролю часу» (Ван Ю., 2021). З точки зору міжкультурної комунікації, китайське живописне мистецтво також може поширюватися в сучасних внутрішніх громадських культурних просторах через різноманітні виставки мистецтва та освітні заходи. Це надає цим просторам певних національних рис, дозволяючи людям всіх етнічних груп зрозуміти унікальний шарм китайського живописного мистецтва і тим самим сприяти культурному обміну між Китаєм та іноземними країнами.

На прикладі «Культурного музейного простору» (Іл. 4) слід відзначити, що в ньому дизайнер продемонстрував китайські картини з певного історичного періоду та з конкретними стилістичними особливостями. Супроводжуючись поясненнями та демонстраціями, ці експозиції відображають специфічні гуманітарні характеристики та художні особливості, демонструють унікальний шарм китайської традиційної культури та естетики, дозволяючи широкій громадськості зрозуміти розвиток китайської культури в різні історичні періоди через культурні простори.

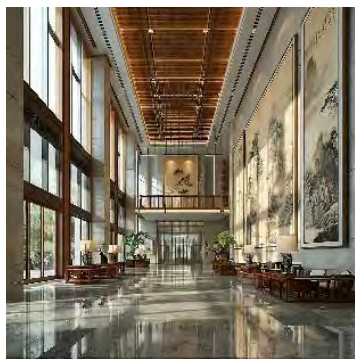
5. *Пропагандистська та керівна функція китайського живописного мистецтва в сучасних внутрішніх громадських культурних просторах.* Сучасні внутрішні громадські культурні простори, як важливі місця для отримання громадськістю культурної інформації та естетичного досвіду, відіграють роль у пропагуванні та керуванні емоційним обміном, передачі соціальних цінностей та лідируванні соціальних трендів. Для передачі професійних знань необхідно більше візуальних елементів – зображення та текст. При передачі брендового зображення може бути більше залежності від кольору, матеріалу, світла та тіні, звукових ефектів та інших аудіовізуальних елементів. «Для повної системи інформації застосування всіх елементів не є простим однобічним використанням. Елементи

дизайну інформації, такі як символи, знаки, ідентифікатори, тотеми, зображення та графіка, всі проявляються через різні типи медіа» (Сяо І., 2021). В культурному просторі, орієнтованому на давнє китайське королівське життя, дизайнер може розмістити картини, що зображують це життя. Глядачі зможуть зрозуміти історичну та соціальну інформацію, таку як імператорська влада, етикет та відносини між людьми та природою. Даний тип передачі інформації може до певної міри замінити пояснювальну функцію тексту через візуальні символи. Аналізуючи «Інтер'єр вестибюлю виставкового залу» (Іл. 5) можна відзначити, що представницький великомасштабний твір китайського живопису, розміщений дизайнером в центрі вестибюлю виставкового залу, діє як елемент реклами у просторі, просуваючи художній стиль та тематичні схильності певного художника.

6. *Комунікаційна функція китайського живописного мистецтва в сучасних внутрішніх громадських культурних просторах, як канал для обміну емоціями та цінностями.* З розширенням методів комунікації в сучасному суспільстві зростає попит громадськості на обмін емоціями та цінностями, який не обмежується текстовим і мовним спілкуванням між особами, а охоплює кілька форм мистецтва, таких як живопис, музика, скульптура тощо, тобто є багатоканальним культурним обміном. «Громадський культурний простір, як важливий носій емоційного обміну та культурної співгегемонії жителів, не є простим поняттям фізичного простору, але й уявного простору спільноти та духовної домівки з глибокими культурними конотаціями. Він несе минуле, сучасне і майбутнє спільноти, і він має велике значення для сприяння взаємодії мешканців, побудови довіри та відновлення теплих і близьких міжособистісних відносин у спільноті» (Цзен Лі, Чжоу Хуйхуй і Гун Женг, 2020).

Екологічний простір, створений з залученням творів мистецтва (пейзажів), може не тільки керувати емоціями та когнітивним напрямком глядача, але й стимулювати глибокий емоційний резонанс та його думки. Крім того, проведення лекцій, семінарів та інших заходів, пов'язаних з китайським живописним мистецтвом у просторі, може дозволити глядачам глибше зрозуміти творчі думки художника та культурні конотації творів, пробудити мислення глядачів про природу, історію та суспільство, а також подальше вплинути на їх цінності та поведінку. На прикладі «Інтер'єру музичного залу» (Іл. 6) можна побачити, як дизайнер може використовувати роботи китайського живопису з зображеннями півоній, драконів та феніксів, які є символами щастя, процвітання та енергії.

Композиційні прийоми інтеграції китайського пейзажного живопису в інтер'єри сучасних громадських закладів культури

Іл. 1. Зал сучасного центру культурного обміну. Акцентування стіни пейзажними картинами, які створюють візуальний фокус тяжіння уваги у несиметричному за структурою внутрішньому просторі

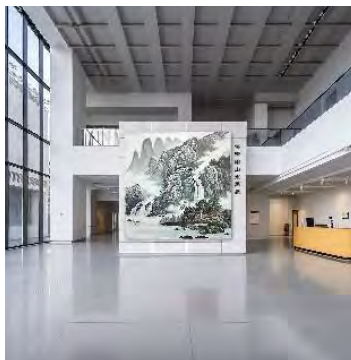
Іл. 2. Інтер'єр бібліотеки. Пейзажний розпис підкреслює ось симетрії стіни і створює зорову ілюзію «перетікання» внутрішнього простору в природне середовище

Іл. 3. Інтер'єр громадської художньої галереї. Оформлення периметру стін метричними рядами розписів, які утворюють візуальне розширення вузького лінійного простору

Іл. 4. Культурний музейний простір. Центричність простору підкреслена розписом круглого плафону та панорамою пейзажних розписів по периметру стіни

Іл. 5. Інтер'єр вестибюлю виставкового залу. Пейзажний розпис є фокусом візуального тяжіння у просторі

Іл. 6. Інтер'єр музичного залу. Акцентування пейзажними розписами центральної стіни (візуальний фокус на осі симетрії простору) та бокових стін

Висновки. Визначена та систематизована у статті поліфункціональність китайського живописного мистецтва, інтегрованого у предметно-просторове середовище громадських будівель, відіграє важливу роль у створенні культурного простору, формуванні естетичної освіти та покращенні естетичних здібностей громадськості, у ефективному підвищенні візуальної естетики в культурному просторі, у розкритті конкретної тематичної атмосфери, а також у просуванні відмінної традиційної китайської культури та філософії на користь духовного

розвитку суспільства. Матеріали статті можуть бути використані в подальших мистецтвознавчих розвідках з проблематики конгломеративного, ансамблевого та органічного синтезу китайського живописного мистецтва та дизайну архітектурного середовища. Науково-практичні дослідження особливостей дизайнерських рішень предметно-просторового середовища життєдіяльності будуть продовжені на різних типах інтер'єрів (приватного житла, готелів, театрів, офісів, підприємств торгівлі та закладів громадського харчування).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ван Мінъ. Донаторський чин у розписах храмового комплексу печер Дуньхуану: типологія, композиція, іконографія, стилістика. Дис....доктора філософії (Ph.D) за спец. 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. ХДАДМ, Харків, 2021. 339 с.
2. 李如冰. 视觉传达的造型要素与创意应用. 北京: 中国原子能出版社, 2018: 53.
3. 林家阳. 环境视觉设计[M]. 杭州: 中国美术学院出版社, 2019: 160.
4. 任泽雨. 水墨元素在现代室内陈设艺术中的应用性研究[J]. 吉林艺术学院学报, 2023, 42(1): 85-90.

5. 任泽雨.水墨元素在现代室内空间设计中的功能性研究[J].新疆艺术学院学报, 2023, 21(4): 47-56.
6. 王宇.高校图书馆空间嬗变轨迹[M].北京:冶金工业出版社, 2021: 147.
7. 肖艺.现代视觉传达设计中视觉空间的构造与设计[M].长春:吉林出版集团股份有限公司, 2021: 114.
8. 曾莉, 周慧慧, 龚政.情感治理视角下的城市社区公共文化空间再造——基于上海市天平社区的实地调查[J].中国行政管理, 2020, 42(1): 46-52.
9. Zeyu Ren, Tregub Nataliia. Research on the Application of ink Elements in modern interior furnishing Art. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасного дизайну». м. Київ, 27 квітня 2023 року: у 2 томах. Київ: КНУТД (Kyiv National university of Technologies and Design), 2023. Том 2. 400 с. С. 124-127. ISBN 978-617-7763-19-1.
10. Zeyu Ren, Tregub Nataliia. Implementation of Chinese Painting and Calligraphy in the Cultural space of Ukraine. 2 International Scientific and Practical Conference «Innovations in Architecture, Design and Art». Ukraine, Kyiv, National Academy of Fine Arts and Architecture, 25-26 may, 2023. P. 275-277.
11. Діне Ч. Авторський стиль в декоративному живопису Китаю на сучасному етапі (на прикладі творчості Дін Шаогуана). Art and Design, № 4, 2023, С.102-111.

REFERENCES

1. Van Min' (2021). Donatorskyi chyn u rozpysakh khramovoho kompleksu pecher Dunkhuanu: typolohiia, kompozytsiia, ikonohrafiia, stylistyka. [The rank of donor in the paintings of the Dunhuang cave temple complex: typology, composition, iconography, stylistics.]. Dys....doktora filosofii (Ph.D) za spets. 023 Obrazotvorche mystetstvo, dekoratyvne mystetstvo, restavratsiia. KhDADM, Kharkiv, 339 s. [in Ukrainian].
2. 李如冰. (2018). 视觉传达的造型要素与创意应用.北京 [Elements and creative applications of visual communicative art]: 中国原子能出版社, 53. [in Chinese].
3. 林家阳. (2019). 环境视觉设计 [Ecological visual design] [M].杭州: 中国美术学院出版社, 160. [in Chinese].
4. 任泽雨. (2023). 水墨元素在现代室内陈设艺术中的应用性研究 [Application of elements of ink and wash in modern interior art decoration] [J].吉林艺术学院学报, 42(1): 85-90. [in Chinese].
5. 任泽雨. (2023). 水墨元素在现代室内空间设计中的功能性研究 [A functional study of ink and sink elements in modern interior design] [J].新疆艺术学院学报, 21(4): 47-56. [in Chinese].
6. 王宇. (2021). 高校图书馆空间嬗变轨迹 [The evolutionary trajectory of university library spaces] [M].北京: 冶金工业出版社, 147. [in Chinese].
7. 肖艺. (2021) 现代视觉传达设计中视觉空间的构造与设计 [Construction and design of visual space in modern visual communication design] [M].长春: 吉林出版集团股份有限公司, 114. [in Chinese].
8. 曾莉, 周慧慧, 龚政. (2020). 情感治理视角下的城市社区公共文化空间再造——基于上海市天平社区的实地调查 [Reconstructing the public cultural space of an urban community from the perspective of emotional management – based on a field study of the Tianping community in Shanghai] [J].中国行政管理, 42(1): 46-52. [in Chinese].
9. Zeyu Ren, Tregub Nataliia (2023). Research on the Application of ink Elements in modern interior furnishing Art. Zbirnyk materialiv V Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi “Aktual'ni problemy suchasnoho dyzaynu”. м. Kyiv, 27 kvitnya 2023 roku: u 2 tomakh. Kyiv: KNUITD (Kyiv National University of Technologies and Design), Tom 2. 400 s. Z. 124-127. ISBN 978-617-7763-19-1.
10. Zeyu Ren, Tregub Nataliia (2023). Implementation of Chinese Painting and Calligraphy in the Cultural space of Ukraine. 2 International Scientific and Practical Conference "Innovations in Architecture, Design and Art". Ukraine, Kyiv, National Academy of Fine Arts and Architecture, May 25-26, P. 275-277.
11. Dine CH. (2023). Avtorskyi styl v dekoratyvnomu zhyvopysu Kytaiu na suchasnomu etapi (na prykladi tvorchosti Din Shaoguana). [The author's style in the decorative painting of China at the modern stage (on the example of the work of Ding Shaoguang)]. Art and Design, № 4, S.102-111. [in Ukrainian].